

НАУКОВА ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

© Петро ЧЕРНЕГА, Володимир ЛУЩАЙ (Київ)

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ «ДРУГА СВІТОВА І НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКА ВІЙНИ 1939-1945 РР.: ПЕРЕДУМОВИ, ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (ДО 75-РІЧЧЯ ПЕРЕМОГИ КРАЇН АНТИГІТЛЕРІВСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ НАД НАЦИЗМОМ)

У вересні 2020 року в різних країнах світу проходили меморіальні, громадські, освітні чи наукові заходи з відзначення 75-х роковин від часу завершення наймасштабнішої та найтрагічнішої в історії людства Другої світової війни. До їх проведення долучилися й викладачі та студенти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 9 вересня 2020 р. у НПУ імені М.П. Драгоманова відбувся Всеукраїнський круглий стіл «Друга світова і німецько-радянська війни 1939-1945 рр.: передумови, причини та наслідки для українського народу». Ініціатором проведення цього наукового заходу виступив колектив кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету НПУ імені М. П. Драгоманова. Організаторами круглого столу спільно з кафедрою та факультетом стали Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Т. Шевченка та Національна спілка краєзнавців України. Про свою участь у роботі наукового форуму заявили: голова Наглядової ради НПУ імені М.П. Драгоманова, третій Президент України В. Ющенко, відомий державний і громадський діяч, письменник, голова ВТ «Просвіта» П. Мовчан, голова Спілки краєзнавців України професор, член-кореспондент НАН України заступник директора Інституту історії України НАН України О. Реєнт, а також близько 30 докторів і кандидатів історичних наук, аспірантів, студентів закладів вищої освіти з Києва, Харкова, Ніжина, Чернівців.

Відкрив науковий захід професор проректор університету І. Ветров, який у доповіді наголосив на вагомому внеску українського народу в перемогу над ворогом і відбудову господарства не лише України, а й усього СРСР. Промовець, зокрема, підкреслив, що матеріально-технічні й трудові ресурси України, евакуйовані в тиллові регіони Радянського Союзу 1941 р., стали чи не вирішальною умовою створення на Сході СРСР потужного воєнно-промислового комплексу, розширення індустріального виробництва в неокупованих районах РРФСР, Казахській і Киргизькій РСР, республіках Середньої Азії. Ці промислові потужності стали базовою основою створення нових важливих промислових галузей, формування і підготовки в нових місцях базування національних промислових кадрів.

Свої вітання учасникам заходу разом із короткими, але змістовними оцінками внеску українців у боротьбу з окупантами й сталінським режимом надіслали Президент України 2005-2010 рр. В. Ющенко, голова ВТ «Просвіта» П. Мовчан, а також член-кореспондент НАН України заступник директора Інституту історії НАН України, голова Національної спілки краєзнавців України О. Реєнт. Почесні учасники круглого столу відзначили багаторічну та наполегливу роботу кафедри етнології та краєзнавства, керівництва історичного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова у вивченні й популяризації знань з історії рідного народу, процесів етногенезу й ролі етнічного чинника в соціально-політичній історії людства, в еволюції світової та національних культур, сутності етнічних конфліктів і шляхів їх подолання.

У доповіді завідувача кафедри етнології та краєзнавства професора П. Чернеги підкреслювалося, що Друга світова війна, розв'язана спільно гітлерівським і сталінським режимами, у ряду з двома організованими більшовицьким режимом в Україні Голодоморами 1921-1923 та 1932-1933 рр. стала найбільшою трагедією в історії українського народу. Із понад 14,000,000 людей, яких втратила Україна на 1945 р. більшість загинуло в горнилі війни, а до 5,000,000 осіб було репресовано, депортовано до Сибіру й Далекого Сходу, насильно вивезено на примусові роботи до Німеччини. Понад 500,000 тих, хто вижив у цій війні, на батьківщину більше не повернувся. Господарство України зазнало найбільших втрат з-поміж усіх сторін, що воювали. Не в останню чергу через те, що українська земля стала епіцентром битви двох тиранів за світове панування. На українській землі вирішувалася доля Європи. Упродовж 1941-1944 рр. тут було зосереджено від 56% до 76 % загальної кількості дивізій Вермахту, 607 із них розгромлено на німецько-радянському фронті, а на всіх інших фронтах, разом узятих, зазнали поразки 176 ворожих дивізій. Українці зробили вагомий внесок у перемогу над нацистською Німеччиною та її

союзниками. За словами професора П. Чернеги, етнічних українців та уродженців УРСР було мобілізовано до Червоної армії більше (від 9,200,000 до 11,000,000), ніж власне етнічних росіян. На фронтах Другої світової війни українців і вихідців з України загинуло більше, ніж громадян країн союзників СРСР, разом узятих. Сьогодні Росія розв'язала чергову війну проти України, анексувавши Крим та окупувавши частину Донбасу. Попри це, Німеччина, замість того, аби діяти радикально, усвідомити історичну відповідальність за долю українського народу, обмежується пропозиціями «формули Штанмаєра».

У дискусії під час круглого столу взяли участь відомі вітчизняні вчені – дослідники історії Другої світової війни, викладачі факультету, аспіранти та студенти. Зокрема, головний науковий співробітник Наукової сільськогосподарської бібліотеки НАН України професор В. Кучер розкрив жорстокий, антиукраїнський характер масових воєнно-мобілізаційних кампаній сталінського режиму щодо українців, що проводилися владою не лише всупереч усім міжнародним, але й радянським правовим нормам. Він також наголосив на провалі планів Й. Сталіна, його оточення та Українського Штабу партизанського руху щодо масового залучення українського селянства до «всенародної боротьби з ворогом».

Професор завідувач кафедри історії світового українства Київського національного університету імені Т. Шевченка В. Сергійчук змістовно схарактеризував боротьбу Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської армії (УПА) проти гітлерівського та сталінського режимів за відродження незалежної соборної Української держави. За словами доповідача, саме Національні збори, організовані проводом ОУН у Львові 30 червня 1941 р., проголосили Акт відновлення Української держави, а впродовж війни ОУН-Бандери та інші державницькі сили організували масову збройну боротьбу з ворогами українського народу. Саме фракція ОУН-Б створила УПА, яка в різні періоди війни налічувала від 150,000 до 200,000 війська та мала резерв десятків тисяч членів сільської самооборони й підпілля ОУН, повстанського запілля чисельністю до 2,000,000 осіб. На думку В. Сергійчука, саме українські селяни становили щонайменше 80% особового складу УПА, були його соціальною та кадровою основою.

Професор завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України О. Лисенко схарактеризував проблему історичної пам'яті та меморіалізації місць, пов'язаних із Другою світовою та німецько-радянською війнами. Він наголосив на необхідності широкої, масової пропаганди внеску України в перемогу всупереч брехливим заявам В. Путіна й пропагандистів «руського міра», а також на об'єктивній меморіалізації місць пам'яті, пов'язаних із боротьбою нашого народу проти гітлерівського та сталінського режимів у роки війни.

Учасники круглого столу схвально сприйняли роздуми провідного наукового співробітника Інституту політичних та етнонаціональних досліджень імені І. Кураса НАН України А. Подольського про Бабин Яр як місце пам'яті на тлі історії українського народу та про сучасні тенденції й виклики щодо вшанування пам'яті жертв нацизму на теренах України. Доповідач наголосив на необхідності увічнення пам'яті про трагедію Бабиного Яру, побудовою меморіального комплексу не лише в пам'ять 50,000 знищених гітлерівцями євреїв, але й десятків тисяч українців, ромів, військовополонених, учасників різних течій антинацистського підпілля, розстріляних тут в роки окупації.

Зріз сучасної вітчизняної історіографії національної політики сталінського режиму в роки Другої світової війни запропонував присутнім доцент кафедри етнології та краєзнавства НПУ імені М.П. Драгоманова В. Луцай. Він наголосив на антиукраїнському характері німецько-радянської війни, а також зауважив, що СРСР, прагнучи втілити ідею «світової пролетарської революції», не підтримував національно-визвольної боротьби народів Європи, що зокрема сприяло придушенню Вермахтом і Варшавського повстання 1944 р.

Підсумки роботи круглого столу підбили у своїх прикінцевих виступах голова засідання професор П. Чернега та декан історичного факультету доцент Т. Мелешенко, яка, зокрема, підкреслила актуальність теми не лише для об'єктивного оцінювання внеску українського народу в перемогу країн Антигітлерівської коаліції над нацистською Німеччиною та її союзниками, але й значення вивчення історії Другої світової війни для відродження історичної пам'яті, національно-патріотичного виховання студентської молоді, підготовки високопрофесійних учителів історії. Керівниця факультету також наголосила на значній постійній роботі колективу кафедри етнології та краєзнавства, спрямованій на вивчення проблем національної історії, діяльності визначних історичних постатей України, викриття антиукраїнської імперської політики Росії в її різних історичних формах.